

Kitap İncelemesi-Book Review

MİLLİYETÇİLİK VE DIŞ POLİTİKA: TÜRKİYE'NİN KUZAY İRAK VE İSRAİL POLİTİKALARINA TEORİK BİR BAKIŞ

Yusuf Ziya Bölükbaşı-Gazi Kitabevi. Ankara 2019.

Hakan SAVRAN*

Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik kavramı 18 ve 19. yüzyıllarda Avrupa'dan başlayarak tüm dünyayı etkilemiştir. Özellikle *Osmanlı Devleti* gibi çok uluslu yapıya sahip devletlerin yıkılmalarının temel sebeplerinden biri olmuştur. Günümüzde etkisini koruyan milliyetçilik, ulusal etkisinin yanında, uluslararası ilişkiler ve dış politika gibi alanlarda karar verici güce sahiptir. Milliyetçiliğin özellikle dış politika karar verme sürecinde, devletin ve karar vericilerin ideolojisi, meşrulaştırma aracı ve kimlik inşa edici işlevi vardır. Yusuf Ziya Bölükbaşı tarafından hazırlanan *Milliyetçilik ve Dış Politika: Türkiye'nin Kuzey Irak ve İsrail Politikalarına Teorik Bir Bakış* isimli eser milliyetçiliğin dış politika da ki etkisini, söylem analizi yöntemi ve örnek olay çalışmalarıyla ortaya koymaya çalışmıştır.

Eserin yazarı Bölükbaşı, lisans eğitimini Sakarya Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünde, yüksek lisans eğitimini Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalında, Siyaset ve Sosyal Bilimler alanında yapmış, aynı enstitünün, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda da 2011-2016 yılları arasında doktora eğitimini tamamlamıştır. Bugün Anadolu

---

* Doktora Öğrencisi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, hakansavran_88@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7984-5062.

Geliş Tarihi-Received Date: 19.03.2020

Kabul Tarihi-Accepted Date: 22.03.2020

Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde, Doktor Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Eser, Bölükbaşı tarafından 2016 yılında savunulan doktora tezinin yeniden gözden geçirilerek genişletilmiş biçimi olarak Eylül 2019'da Gazi Kitabevi tarafından yayın hayatına kazandırılmıştır. Eser, *Önsöz, Giriş, Kavramsal Çerçeve ve Teorik Yaklaşım, Türk Milliyetçiliği: Tarihsel Arka Planı ve Tipolojiler, Türk Milliyetçiliği Tipolojilerini Temsil Eden Aktörler ve Dış Politika Algıları, Örnek Olay Çalışması 1: Türkiye'nin Kuzey Irak Politikası, Örnek Olay Çalışması 2: Türkiye'nin İsrail Politikası ve Sonuç* bölümleri olmak üzere toplam 331 sayfadan oluşmaktadır. Ayrıca bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara kıymetli bir imkân sağlayan kaynakça kısmı bulunmaktadır.

Eserin giriş kısmında milliyetçilik ve dış politika konularına kısaca değinilip, eserin konusu hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın ana çıkış noktasının ne olduğu, neden böyle bir çalışmanın yapılmak istendiği açıklanıp çalışmanın detaylarına dair bilgiler de verilmiştir. Ayrıca eserin öneminden de kısaca bahseden yazar; bu çalışmanın hangi akademik boşlukları dolduracağına da değinmiştir. Son olarak eserin amacı ve yöntemi de yine giriş kısmında yer verilen bir başka noktadır (Bölükbaşı, 2019: 1-16).

Kavramsal çerçeve ve teorik yaklaşımın incelendiği birinci bölümde okuyucuyu konuya hazırlamak mahiyetinde, milliyetçilik kavramı ve milliyetçiliğin tarihsel kökleri ve gelişimi üzerinde kısaca durulmuş ve daha sonra ideoloji olarak milliyetçiliğin ortaya çıkışı, milliyetçilik tipolojileri açıklanmıştır. Devamında, milliyetçiliğin dış politikadaki etkileri ele alınarak, özellikle dış politikada karar verme sürecinde milliyetçiliğin, meşrulaştırma ve bir ulus inşa etme rolü üzerindeki etkileri ayrıntılı olarak açıklanmıştır (Bölükbaşı, 2019: 17-66).

Eserin ikinci bölümünde, Türk milliyetçiliğinin tarihsel gelişimi ve tipolojileri incelenmiştir. Bu bağlamda, Türk milliyetçiliğinin tarihi köklerinin çok eski dönemlere kadar uzandığından bahsedilmiş ve Osmanlı Devleti'nde milliyetçiliğin bir ideolojiye dönüşmeye başladığı dönemden itibaren konu ele

MİLLİYETÇİLİK VE DIŞ POLİTİKA: TÜRKİYE'NİN KUZAY İRAK VE İSRAİL POLİTİKALARINA TEORİK BİR BAKIŞ

alınmıştır. Ayrıca Türk milliyetçiliğinin ortaya çıkmasında Fransız İhtilali'nin ve Rusya'dan gelen Türk aydınların etkilerinin üzerinde durulmuştur. Yine *Osmanlı Millet Sistemi*'nin bu dönemde zayıflaması, *Osmanlı Modernleşmesi* ve yapılan reform hareketlerine değinilmiştir. Ayrıca, Türk Milliyetçiliğinin günümüze kadar etkisini koruyan *Resmi-Kemalist* ve *Muhafazakâr Milliyetçilik* tipolojileri incelenen başka bir konudur. Cumhuriyet'i kuran kadronun *Milli Mücadele*'den başlayıp, İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede Resmi-Kemalist Milliyetçiliğin dönem dönem söylem ve değişimi ortaya konulmuş, devamında Demokrat Parti iktidarı döneminde varlığını güçlü bir şekilde ortaya koyan Muhafazakâr Milliyetçiliğin gelişimi de ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Her iki tipolojinin kimlik algısı, dine bakış, modernleşme, tarih ve medeniyet algıları ve bu görüşleri savunan fikir adamlarının görüşlerine dayanılarak ayrıntılı bir şekilde ortaya çıkarılmıştır (Bölükbaşı, 2019: 67-109).

Eserin üçüncü bölümü, Türk milliyetçiliğinin tipolojilerini temsil eden aktörlere ve dış politika algılarına ayrılmıştır. Bunu yaparken, ilk olarak, Kemalist milliyetçiliğin aktörleri olan Cumhuriyet Halk Partisi ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin milliyetçilik ve dış politika algıları, erken Cumhuriyet döneminden başlayarak yakın tarihe kadar geçirdiği değişime değinilmiştir. Ayrıca, TSK'nın İslami yaşam tarzına karşın laik ve Batıcı bir ulus inşa etme misyonu ve bunun için dönem dönem siyaset ve anayasaya müdahalesine de yer verilmiştir. İkinci olarak muhafazakâr milliyetçilik aktörleri ve dış politika algıları, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin ideolojik yapısı, merkez sağ ve milli görüşle olan farklılıkları karşılaştırılmıştır. Ayrıca, Ak Parti'nin Milliyetçilik ve dış politikada Neo-İslamcılık ve yeni bir medeniyet inşa etme çabaları, ayrıntılı ve akıcı bir şekilde ortaya konulmuştur (Bölükbaşı, 2019: 111-161).

Türkiye'nin Kuzey Irak politikasının değerlendirildiği dördüncü bölümde, Türkiye'nin Kuzey Irak politikasının tarihi gelişimi genel olarak kaleme alınmış, ilk olarak AK Parti'nin 2002-2007 yılları arası Kuzey Irak'a yönelik nasıl bir milli dış politika izlediği, terör örgütü pkk sorunu, ABD'nin Irak'a savaş ilanı ve TBMM'de Irak Tezkeresi'nin geçmemesi üzerine ABD ile ortaya

çıkan ilişkiler, Irak politikasındaki değişim ve TSK'nın tutumu ve milli dış politikadaki rolü değerlendirilmiştir. Daha sonra 2007-2012 arası ABD'nin bölgeden çekilmesi ve Türkiye'nin ABD ile olan ilişkileri ele alınmıştır. Türkiye'nin, Kuzey Irak Bölgesel Kürt Yönetimi ile ilişkilerindeki gelişim, Kuzey Irak Bölgesel Kürt Yönetimi ile Türkiye arasında terör konusu, ekonomik ilişkiler, enerji ve ticaret, mezhep ve özellikle Türkmenler gibi konular ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Ayrıca AK Partili karar vericilerin bölge ile ilişkilerinde Türk dış politikasının belirlenmesinde nasıl milliyetçilik tipolojileri izlendiği olayların gelişimine göre ortaya konmuştur (Bölükbaşı, 2019: 163-226).

Türkiye'nin İsrail politikasının ele alındığı beşinci bölümde, 1950'lerden AK Parti'nin iktidar olduğu 2002 yılına kadar olan Türk-İsrail ilişkilerine değinilip daha sonra AK Parti dönemi dış politikasında İsrail konusu ele alınmıştır. Bu noktada ilk olarak 2002'den başlayıp 2009 Davos Krizi'ne kadar olan Türk-İsrail ilişkileri, siyasal, sosyal, ekonomik ve askeri yönden detaylı olarak açıklanmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin AK Parti iktidarı döneminde, İsrail ile ilişkileri belirleyen Filistin sorunu karşısında AK Partili karar vericilerin, İsrail'e karşı söylemlerine yer verilmiş ve ilişkilerde milliyetçiliğin etkisi analiz edilmiştir (Bölükbaşı, 2019: 227-285).

Eserin sonuç kısmında genel bir değerlendirme yapan yazar, milliyetçiliğin dış politika üzerindeki işlevini değerlendirmiştir. Dönem itibarıyla 2002-2015 yıllarını ele alan çalışma bu dönemde iktidarda olan AK Parti'nin milliyetçilik tasavvuru üzerinde durmakta ve dış politikadaki konjonktürel gelişmeler karşısında milliyetçiliğin çeşitli tipolojileri ortaya konulmaktadır. Bunlar; İslam, Sünni-İslam, Neo-liberal-Muhafazakâr, Osmanlıcı, Neo-liberal, Neo-Osmanlıcı ve İslami-Muhafazakâr milliyetçilik tipolojileridir. Türkiye'nin Irak ve İsrail politikalarında milliyetçiliğin dış politika yapım sürecinde karar verici bir unsur olarak kullanıldığı ancak dönemsel değişen konjonktür karşısında milliyetçilik algısının da değiştiği ifade edilmektedir. Yine bu kısım da günümüze kadar Türkiye'nin iç ve dış politikalarındaki gelişmelere değinilmekte, 15 Temmuz 2016 fetö darbe girişimi

MİLLİYETÇİLİK VE DIŞ POLİTİKA: TÜRKİYE'NİN KUZAY İRAK VE İSRAİL POLİTİKALARINA TEORİK BİR BAKIŞ

sonucu özellikle Milliyetçi Hareket Partisi'nin, AK Parti ile Cumhuriyet İttifakı'nda buluşması ve AK Parti'nin, MHP'nin milliyetçilik tasavvuruna yakınlaştığı ifade edilmektedir. Ayrıca bu yakınlaşmayı dış politikada Suriye'deki gelişmeler ve o bölgeye yapılan Zeytin Dalı ve Fırat Kalkanı Operasyonları perçinlemiş olduğuna değinilmiştir. Yine ABD ile bir takım sorunlar yaşanması ve Rusya ile olan yakınlaşma, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hâkimiyet mücadelesinde gösterilen refleksi, söylemler ve tavrı Türk milliyetçiliğinin yükselişe geçtiği dönem olarak ifade edilmiştir (Bölükbaşı, 2019: 287-331).

Çalışma milliyetçiliğin dış politika yapım sürecindeki etkilerini tespit etmeyi ve bunu yaparken seçilen örnek olaylardaki gelişmeler üzerine, hangi milliyetçilik tipolojilerinin dış politikada kullanıldığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Milliyetçiliğin bugüne kadar birçok dış politika çalışmasında genellikle ulusal hassasiyetler, kültürel bağlar, soydaşlık, milli davalar, tarihi anlaşmazlıklar, batı karşıtı ve jeopolitik tahayyüller gibi konularda çıkarların biçimlendirilmesinde kullanıldığı ve birçok çalışmaya konu olduğu görülmektedir. Bölükbaşı ise, eserinde dış politika karar verme sürecinde milliyetçiliğin etkilerini irdelemektedir. Bunu yaparken de örnek olay analizlerine yer vermesi ve özellikle dış politikada karar veren siyasilerin söylemlerini ele alıp, gelişen olay ve durumlar karşısında Türk dış politikasında nasıl bir milli tavır aldıklarını yine siyasilerin söylemlerini analiz ederek tespit etmeye çalışmaktadır. Bu yönüyle alanında akademik bir boşluğu dolduran eser, bundan sonraki çalışmalara da örnek niteliğinde olması bakımından da kıymetlidir. Literatür bakımından zengin bir kaynakçaya sahip olan çalışma, yazılı ve görsel basında özellikle dış politikada karar veren siyasilerin söylem ve röportajlarına da yer vermektedir. Bunun yanında çalışma, dönem olarak 2002-2015 yılları arası Ak Parti iktidarı dönemini ele aldığı için Ak Parti'nin resmi internet sitesi (www.akparti.org.tr), partinin resmi yayın organı olan Türkiye Bülteni Dergisi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Görüşmelerindeki verileri analiz edip milliyetçilikle ilgili öğeleri kullanarak özgün bir çalışmayı literatüre kazandırmıştır. Yazar çalışmasında akıcı bir üslup kullanmış olup,

yerinde değerlendirmelerle okuyucuda ilgi ve merak uyandırmayı da başarmıştır. Ancak okuyucuya kolaylık olması ve okurun aradığı bilgiye daha çabuk ulaşması bakımından *Dizin* kısmının kullanılması naçizane daha yerinde olacaktır.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.